

KAREL HVÍŽD'ALA

VLČICE

MAGDA VÁŠÁRYOVÁ   IVA BROŽOVÁ

MLADÁ FRONTA

Vlčice

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na

www.mf.cz

www.e-reading.cz

www.palmknihy.cz

MLADÁ FRONTA

Karel Hvížďala

Vlčice – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

KAREL HVÍŽD'ALA

VLČICE

MLADÁ FRONTA

KAREL HVÍŽD'ALA

VLČICE

ROZHOVORY S MAGDOU VÁŠÁRYOVOU A IVOU BROŽOVOU

© Karel Hviždala, 2017

Photos © Jan Malý, jun. a archiv Magdy Vášáryové a Ivy Brožové, 2017

Typography © Clara Istlerová, 2017

Copyright © Mladá fronta, 2017

ISBN 978-80-204-4589-6 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-204-4800-2 (ePDF)

MOTTO:

Člověk je zvíře mýtotvorné, bez vyprávění, bez příběhu
konkrétních lidí, které dávají životu smysl, nemůže jeho
břímě snášet.

D.T.

VLČICE, tak se přezdívá v Anglii sedmi královnám, které vládly od XII. století až po éru Tudorovců začínající na konci XV. století. Tyto panovnice vynikaly velkou inteligencí, měly vnitřní mužskou sílu, vyvolávaly divoké reakce, a dokonce se některé z nich zapsaly do dějin i jako válečnice. Jejich pojmenování jsem si vypůjčil pro portrét dvou silných žen, které představuji v této knize.

I Magda Vášáryová a Iva Brožová jsou velmi inteligentní i ambiciózní: jedna chtěla změnit Slovenskou republiku, druhá obhájila nezávislost české justice a chtěla změnit fungování Nejvyššího soudu v Brně.

Svémi postoji rovněž často vyvolávaly divoké reakce, protože jimi demaskovaly způsoby vládnutí tehdejších představitelů moci. Pocházejí z tradičních měšťanských učitelských rodin, jejichž členové v minulém století měli dost odvahy se postavit proti oběma vládnoucím nenormalitám. Svou prestiž neodvítely od funkcí či urozenosti, ale od svých životních příběhů a činů, kterými ručí a pečeti své postoje. Obě ženy se od mládí potýkaly s přijetím víry v Boha. Proto odmalička věděly či alespoň tušily, že legitimování myšlenek autoritou, obecným míněním nebo sociálním vytvářením pravdy je odporné a nebezpečné.

Chceme-li však tyto rozhovory řádně číst, měli bychom se zbavit představy, že filozofický esej má někomu sloužit, poezie líčit krásu a rozhovor někoho oslavovat, pak totiž všechny tyto žánry ztrácejí smysl, který už v sobě mají a který je pro každého čtenáře úplně jiný. Pomáhá nám na jedné straně si znovu uvědomit, že ten druhý vždy přesahuje naši představu o něm, jak napsal Emmanuel Levinas. Jen takový způsob čtení nám na druhé straně umožní znejistit se ve vlastním postoji a objevit v sobě někoho jiného, vést dialog se sebou prostřednictvím dialogu, který čteme. Musíme odmítnout číst slova jako naše domovy, v nichž se cítíme dobře. Chceme-li se skutečně něco dozvědět, musíme se naučit tyto stránky číst jako Chagallův obraz *Já a vesnice* nebo je poslouchat jako Janáčkovu *Symfoniettu*.
K. H.

MAGDA VÁŠÁRYOVÁ

žena, která kandidovala
na slovenskou prezidentku

Když si člověk přečte váš životopis, první, co ho zaujme, je častá změna profese: Od patnácti, tedy už jako studentka gymnázia i později jako posluchačka sociologie, jste hrála ve filmech a od roku 1970 do roku 1990 jste byla profesionální a taky nejznámější slovenskou herečkou. Po sametové revoluci jste se stala velvyslankyní ve Vídni a ve Varšavě, pak jste byla poslankyní, kandidovala jste na funkci prezidentky i primátorky a dnes přednášíte politickou sociologii na institutu CEVRO v Praze. Které období vašeho života ve svých devětašedesáti letech považujete za nejdůležitější?

Ještě jste zapomněl, že jsem byla dva roky viceministryní či, jak se u vás říká, státní tajemnicí ministerstva zahraničních věcí, takže jsem dva roky trávila v letadle. A ještě chybí, že jsem v roce 1993 založila první think-tank (nebo, jak říkají Němci, Denkfabrik) o zahraniční politice, jmenuje se Slovenská společnost pro zahraniční politiku a dodneška dobře funguje. Loni byla, tuším, Američany vyhodnocena jako jedna z nejlepších takových organizací v Evropě. V této instituci jsem byla sedm let ředitelkou. Odešla jsem až v roce 1999, když jsem kandidovala na prezidentku. V úvodu vám proto chybí sedm let. A nedávno jsem se do tohoto nevládního sektoru znovu vrátila. Nyní jsem prezidentkou nejstaršího ženského spolku Živena a ještě jsem k tomu založila další think-tank: jmenuje se Via cultura, institut pro kulturní politiku.

Jak to vůbec stíháte? Kde se ve vás bere ta energie?

Připadám si líná.

To si jistě váš manžel a vaše děti nemyslí...

Já bych řekla, že již žiji moderní život. To znamená, že už nejsem tak

naprogramovaná, jako tomu bylo dříve: skončím školu, nastoupím do zaměstnání, jsem tam 45 let a odejdu do důchodu. Jsem moderní člověk, který volně přechází z jedné činnosti do druhé a vůbec to přitom necítím jako nějakou cézuru. Všechny mé činnosti vnímám velmi organicky, aniž bych cítila nějaké zlomy, záseky, jeskyně či propadliště. Mám pocit, že můj život se vyvíjí kontinuálně. Lidé se diví.

Já se taky divím...

Ale musíte si uvědomit, že jsem vyrůstala jako homo politicus, o což se postaral můj tatínek: sledování veřejného života je mou součástí od mých třech, čtyřech let. To znamená od roku 1952 či 1953, když mě tatínek poprvé seznámil s tím, co nesmím říkat na veřejnosti, kde jsou schované knížky, o kterých se nikdo nesmí dozvědět, atd.

Jaké knížky to byly na Slovensku? U nás to byly hlavně knížky T. G. Masaryka, Josefa Pekaře, Ferdinanda Peroutky, katolíků, ruralistů atd.

U nás byly zakázané všechny knihy, které vycházely za Slovenského státu: týkalo se to knih slovenských spisovatelů, jako byl Milo Urban, dnes zase považovaný za jednoho z nejvýznamnějších reprezentantů moderní slovenské literatury, nebo Jozef Čiger-Hronský, první tajemník a správce Matice slovenské, který po válce emigroval do Argentiny, kde zemřel. Ti se za války zapletli s režimem: někteří víc, někteří méně. Mezi těmi zakázanými knihami byly hlavně náboženské knihy: *Život Ježíše Krista* a podobné, ale i knihy ze světové klasiky, které měly náboženský nádech. Po těch pásli při domovních prohlídkách estébáci, proto je musel otec ukrýt.

Vraťme se zase k vaší veřejné angažovanosti...

Můj zájem o věci veřejné se táhne celým mým životem bez ohledu na to, jestli jsem hrála, nebo ne. Vždy jsem se intenzivně zajímala o to, co se děje na veřejnosti a kolem nás.

Z toho, co říkáte, se mi zdá, že otec vás systematicky vychovával k tomu, abyste byla ve společnosti aktivní. Když se vrátíme k vašim aktivitám, musíme si říci: kandidovat na prezidentku státu, to chce mít nejen velké sebevědomí, přesvědčit sama sebe, že dokážete své zemi pomoci, ale i ochotu se takové činnosti zcela obětovat...

Nevím, jestli mě otec vychovával k tomu, angažovat se v dnešním slova smyslu, ale v každém případě byl pro mě příkladem. Od něj vím, že člověk se nemá starat jenom o sebe a rodinu. Můj otec se třeba hodně angažoval, aby toho moc nezničila první várka těch nejprimitivnějších komunistů, kteří se dostávali k moci po roce 1948 v malých městech, tak jako v Banské Štiavnici, krásném středověkém městě, kde všechno řídil bývalý metař, nevzdělaný ožrala. Metař se rozmáchl a řekl, že všechny goticko-renesanční stavby zboříme a postavíme nové domy. Otec historii slavného města vehementně bránil a zúčastňoval se veškerých veřejných aktivit, které tomu chtěly zabránit. Proto jsme z toho města museli odejít. Ty tlaky a šikany se už nedaly vydržet.

Myslel jsem si, že se rodiče přestěhovali kvůli vám dětem: abyste mohly se sestrou studovat...

Ne, ne. Můj tatínek byl velmi religiózní, moje maminka ne až tak, ale můj tatínek ano a jako učitel na střední průmyslové škole chemické nevstoupil do komunistické strany. Ta škola měla kdysi velmi vysokou

úroveň a vyšli z ní studenti, kteří později pracovali v Praze u profesora Jaroslava Heyrovského, nositele Nobelovy ceny. Otec lidem hodně pomáhal, i svým žákům. Když například přišla studentka a neměla zimní kabát, měla jen kožíšek do pasu, který se nosil ke kroji, ale už k tomu neměla ten kroj s mnoha sukněmi, které by ji hřály, přivedl ji k nám. Maminka se podívala do skříně, vyndala kabát, odpárala z něj kožešinu a dala jí ho. Nebo chudé chlapce pozval, aby nám nanosili do bytu dřevo, a dostali za to polévku a jídlo. Otec měl i kvůli tomu – a nejen proto, že byl vzdělaný kantor – ve městě velkou autoritu, potřebovali se ho zbavit. Já jsem toho všeho byla svědkem a viděla, jak velkou síť kontaktů udržoval. Pamatuji si, že i herec, který kvůli nějaké hlouposti, politickému výroku, šel do vězení, skončil u nás, když ho pak pustili. Tatínek s maminkou vedli otevřenou domácnost a lidé se na ně obraceli s kdečím: rodiče studentů z jiných měst je prosili, aby na jejich dítky dávali pozor. Jeden ze studentů, na kterého měl otec dohlížet, pak s námi žil skoro dvacet let. Hlavně rodiče dívek otce žádali o dohled, aby se nestýkaly s nějakými grázlíky. Otec v Banské Štiavnici vydržel až do roku 1962, pak ale musel odejít do Bratislavy.

V knize rozhovorů vaší dcery Hany s vaším manželem Milanem Lasicou jsem se dočetl, že tomu násilnému stěhování z dědin do Bratislavy se říkalo v padesátých letech Akce B...

Otce se to ale netýkalo, on odešel až v šedesátých letech. My jsme šli za otcem později. První odešla moje sestra Emília.

Jak jste si později tyhle zkušenosti pro sebe artikulovala?

Hlavně mám od té doby potřebu se vždy o někoho starat, někomu pomáhat. Víím, že moje odpovědnost musí být vždy širší. Říkám tomu: Nečmúchám jenom sebe, ve slovenštině „neovoniavam len sama seba“.

To je stará křesťanská povinnost: jste věřící jako váš otec?

Jsem vychovaná v silně katolickém duchu, hlavně otcem a chůvou. Maminka s námi taky chodila do kostela, ale dneska si myslím, že byla spíš vlažnější. Rodinné katolictví ale nikdy nebylo bigotní. Asi do dvanácti jsem chodila s mojí pěstounkou ráno na roráty a byla jsem obdivovatelka svaté Terezy. Později jsem se bála chodit do kostela hlavním vchodem, protože bych z toho měla ve škole problémy, ale prosmekla jsem se vždycky do lavice na poslední chvíli přes zákristii. Zlom nastal, až když jsem si některé věci neuměla vysvětlit, což mě vedlo ke složitějšímu přemýšlení o smyslu života. Kladla jsem si otázky, jak vznikl svět, co se stane po smrti, proč přemýšlíme a proč máme paměť. Proto, když jsem odjížděla jako velvyslankyně do silně katolického Polska, jsem si řekla, že to je snad jediná možnost v mém životě, jak se vrátit do lůna církve.

Až takhle daleko jste šla?

Ano, to byl také důvod, proč jsem své polské přátele poprosila, aby mi vybrali zpovědníka: na zpovědi jsem nebyla desetiletí. Představili mi velice vzdělaného jezuitu, sešli jsme se asi třikrát nebo čtyřikrát, ale nefungovalo to. Mám pořád velkou afinitu vůči lidem, kteří jsou věřící, a trošku jim závidím, protože vím, že udržet si víru v moderním světě je umění. Zároveň cítím, že je to odkaz dvoutisíciletí plného obětí. Musím se ale přiznat, že mně se to bohužel nepovedlo. Nepokládám za vyřešené, že nic není, a jako člověk, který se posledních deset let intenzivně zabývá kulturní politikou, si uvědomuji, co křesťanství znamenalo v naší kultuře, ale taky jsem velice ovlivněná osvícenstvím. Když jsem diskutovala s mými polskými přáteli o neposkvrněném početí Panny Marie, musela jsem se přiznat, že s tím mám problém. Naopak nemám problém s tím, abych připustila, že symbolem křesťanství je

Ježíš jako nemanželské dítě. Nemusím se vracet do Babylonu, kde se oplodňovaly ženy bohy. Ale debatám o historii křesťanství se nevyhýbám, to mě naopak zajímá. Zním svatého Augustina, Tomáše Akvinského. Léta jsem se také amatérsky zaobírala starověkým Řeckem, a když začala vycházet Antická knihovna, četla jsem si v ní, a jakmile jsem mohla vyjet, cestovala jsem s Pausaniem podpaždí. Mýty starého Řecka mi pomohly odkrýt tajemství budování víry. A taky bych měla dodat, že proto ani nemám negativní vztah k islámu: vím, že máme společného proroka Abrahama a že my křesťané patříme ke kultuře knihy stejně jako židé a muslimové. Navíc my Slováci nemáme k muslimům tak daleko: na jižním Slovensku byl chanát padesát let a geneticky jsme s nimi smíchaní. Stačí se podívat na nos mého muže. Talibán původně v překladu označoval studenty, a ne bandu zabijáků, stejně jako větší džihád původně znamenal úsilí jedince o očistění od primitivních instinktů a nečistých tužeb. Menší džihád zase bylo pojmenování pro boj zaměřený na obranu, ne jejich expanzi.

Ještě jednou bych se vrátil k vaší angažovanosti. Proč jste se rozhodla kandidovat na prezidentku?

To rozhodnutím má dlouhou historii. Začalo to tím, že jsme s mými přáteli, jako je třeba Rudolf Chmel, literární historik, a Pavol Demeš, bývalý ministr mezinárodních vztahů, založili Slovenskou společnost pro zahraniční politiku.

To bylo v roce 1993, o tom jsme již hovořili...

Ano a do roku 1998 se tato společnost stala na Slovensku centrem pozitivního myšlení. Snažili jsme se odpovědět přesně na otázky, kam má Slovensko patřit, jaké má vyznávat hodnoty. V důsledku toho si v naší kanceláři podávali dveře lidé jako Timothy Garton Ash, Adam

Michnik, Jacques Rupnik a další. Myslím, že si mohu dovolit říci, protože jsem byla výkonnou ředitelkou, že každý významný člověk, který navštívil Slovensko, skončil u mě v kanceláři. Byli jsme hodně vidět a to se tehdejšímu premiérovi Vladimíru Mečiarovi nelíbilo. Každý týden jeho noviny psaly, že jsem největší zrádce národa.

A jak to zdůvodňovaly?

Třeba tím, že jsem proamerická, odnárodněná, že se stýkám s Václavem Havlem. Když jsem se pak vrátila jako československá velvyslankyně z Vídně do Bratislavy, lidé na mě plivali, kopali do mého auta i do mě, protože všichni věděli, že jsem byla proti rozdělení Československa. Věděla jsem, že ta síla, která roztrhne Československo, vrhne Slovensko na východ. A měla jsem bohužel pravdu.

Vraťme se, prosím, ještě jednou k vaší kandidatuře na prezidentku Slovenska...

Abychom mohli porazit Vladimíra Mečiara, museli jsme probudit mladou generaci. Uvědomovali jsme si, že nemá cenu mluvit se starými lidmi, kteří se zamilovali do Mečiara a chodili na jeho vystoupení na stadiony, kde mu tleskali a zpívali oslavné písně, v modlitebních knížkách vedle Panenky Marie měli Mečiarovu fotografii a modlili se k němu. Taky doufám, že tyto křesťanky skončily v pekle, protože se dopustily smrtelného hříchu. První přikázání přece zní: Nebudeš mít jiného Boha kromě mne.

Jak jste oslovovali ty mladé, o kterých jste se zmínila?

Založili jsme se spolupracovníky Občanské oko, spolek, který měl kontrolovat průběh voleb, protože jsme se báli, že Mečiar by mohl zfalšovat volby v roce 1998. Sbírali jsme peníze od sponzorů, abychom

s mými spolupracovníky mohli objíždět republiku. Nakonec jsme měli kolem sebe asi 40 000 mladých lidí. Nechali jsme vytisknout trička s nápisem, připravili jsme materiály atd. A tito mladí lidé chodili po celém Slovensku, mluvili s lidmi a nakonec drželi hlídky před volebními místnostmi a dávali pozor, aby nedošlo ke kupování hlasů. Tahle akce byla moc důležitá, výsledkem byla 86procentní účast prvovoličů.

A co jste těm mladým říkali?

My jsme jim neříkali, koho mají volit, my jsme je jen přesvědčovali, aby šli k volbám. To se nám povedlo a to pak umožnilo Mikuláši Dzurindovi vytvořit velkou protimečiarovskou koalici, v níž kromě zelených byli i bývalí komunisté. Vy se teď, v roce 2017, rozčilujete, že by mohli být v Čechách komunisté ve vládě, ale my už tohle všechno máme za sebou. Moc dobře se pamatuji, jak mi dlouholetý slovenský velvyslanec v Praze Peter Weiss – byl tehdy předsedou SDL, Strany demokratické levice – řekl: To, že jsem vstoupil do této vlády, mě bude stát mou stranickou budoucnost. Měl pravdu, věděl to, a přesto to udělal. Protože Mečiarův pád byl pro Slovensko důležitější. Za to si ho nesmírně vážím. Chci, abyste věděli, že na Slovensku byli i takoví lidé, kteří nemysleli jen na vlastní prospěch. On věděl, že jde do prohrané bitvy, ale udělal to.

Opět bych si vás dovolil vrátit k prezidentské kandidatuře...

Prezidentské volby měly být následující rok a neziskovky, charitativní organizace a občanská hnutí jako třetí sektor už představovaly evidentní sílu, protože jsme všichni drželi pohromadě a propagovali jsme vítězství zdravého rozumu a Evropy. V této atmosféře se zrodila idea, že by třetí sektor měl mít svého kandidáta na prezidenta. A ukázali na mě. Za této situace jsem už nemohla říci, že se mi do toho nechce a že vím, že nemám šanci, že prohaju. Radila jsem se o tom i s Madeleine

Albrightovou a ta mi řekla: Magdo, neváhej, kdybych se narodila v Americe, kandidovala bych hned, ať to dopadne, jak to dopadne. Nemohla jsem vyhrát taky proto, že jsem svou kandidaturou šla proti vládě Mikuláše Dzurindy. Bez Rudolfa Schustera by nemohl sestavit koalici. Ale přesto tato kandidatura měla pro mě velký význam.

Díky čemu, když jste věděla předem, že prohrajete?

Důkladně jsem kvůli tomu procestovala celé Slovensko. Byla to pro mě neuvěřitelná životní zkušenost, ale na konci kampaně jsem byla strašně unavená...

Ale byla jste mladší. Bylo vám padesát let...

Jenže těch mítinků byly stovky. Tři dny před volbami paní ministryně financí Brigita Šmögnerová vystoupila ve veřejnoprávní televizi a řekla, že jestli se stane Vášáryová prezidentkou, padne slovenská koruna. Dnes to chápu: Dzurinda se snažil zachránit vládu. Ale pan Schuster jako prezident nebyl nebezpečný, protože – i když bývalý velice aktivní komunista, byl také pro vstup Slovenska do NATO. Síly byly nakonec rozděleny tak, že dva kandidáti – já a Schuster – byli pro NATO a Mečiar byl proti.

Ještě jednou se zeptám: Vy jste skutečně od počátku nepočítala s tím, že byste mohla být zvolená? Ani v koutku duše jste si to nemyslela?

Doopravdy ne, už také proto, že jsem byla první ženou, která na takovou funkci kandidovala. To byste musel vidět, jak ženy – na rozdíl od chlapů, kteří mě poslouchali – třeba v Liptovském Hrádku na mě křičely: Utíkej do kuchyně, co se pleteš do politiky, děti doma pláčou, vezmi si zástěru a jdi vařit. Nejostřejší byly novinářky.

To si vůbec nedovedu v Čechách představit...

To má jednoduché vysvětlení: ženy nejsou solidární. Největším nepřítelem ženských kariér jsou ženy. Buď jsou to novinářky, nebo když inkarnují ve včelí královny, tedy když prorazí skleněný poklop, jsou soustředěné jen samy na sebe. Pak tvrdí: Já jsem to dokázala sama, tak ať to dokáží ostatní taky samy. Neschopnost být solidární je u žen tradičně velmi silná.

Takovou zkušenost my muži nemáme. To má zřejmě biologický důvod: řada žen vidí od mládí ve všech ostatních ženách konkurentky v boji o muže. Ale vzpomínám si, že podobně o tom hovořila Adela Banášová po zhlédnutí filmu *Učitelka*, když slyšela, jak po představení odcházely ženy z kin a hovořily o tom, jak je ta představitelka hrozná. Nedošlo jim, že ten film byl i o nich...

To znám.

Váš manžel Milan Lasica ještě připomíná další rozměr kandidatury: tvrdí, že váš krok byl na Slovensku revoluční a že jste tím otevřela možnost Ivetě Radičové, aby se o deset let později stala předsedkyní vlády. Vidíte to také tak?

Já bych to takhle neřekla, ale určitě nějaká žena na Slovensku ten první krok musela udělat v přímé volbě, protože to je úplně něco jiného, než když prezidenta volí parlament. Musela jsem projezdit Slovensko křížem krážem a snést všechny šovinisticko-sexistické útoky, nechat lidi na sebe křičet a občas i poslouchat, jak vám tleskají, ale i tak to bylo velmi náročné. Iveta Radičová se stala premiérkou, protože Mikuláš Dzurinda ustoupil, když Robert Fico připravil pro svou stranu SMER v roce 2010 kampaň postavenou jmenovitě proti

Dzurindovi. Vlastně Dzurinda udělal to, co se někdy v boxerském ringu dělá, uhnul, a SMER tak musel udělat úplně novou kampaň. Na Ivetu se už nedalo tak snadno útočit jako na Dzurindu, z kterého se udělal otloukánek. Díky tomu se Iveta Radičová stala hlavní postavou SDKÚ, tedy Slovenské demokratické a křesťanské unie a její kampaň. Takže v tom jsem nehrála žádnou roli. Spíš bych řekla, že díky mně měla lepší výchozí situaci, když kandidovala na prezidentku v roce 2009. Já jsem měla 250 000 hlasů a ona dostala málem milion. To je veliký rozdíl. I útoky na ni byly mírnější. Nikdo nekřičel: Táhni do kuchyně. Společnost už byla pomalu připravená na to, že i ženy by případně mohly v politice něco udělat.

Ještě bych se zeptal, jak to bylo s vaší kandidaturou na primátorku Bratislavy v roce 2010. Říká se, že vás vlastní strana, Slovenská demokratická a křesťanská unie, podrazila, a proto jste ji pak opustila....

Ne, ne, to není pravda. Kandidovala jsem, protože Lucie Žitňanská se chystala na funkci ministryně spravedlnosti, kterou byla v letech 2010 až 2012. Já jsem se tak stala druhou volbou, a díky tomu jsem měla například zkrácenou kampaň. Je ale pravda, že jedna část SDKÚ v Petržalce šla proti mně, ale ne z rozhodnutí vedení strany, to naopak stálo za mnou. Prohrála jsem hlavně proto, že Ján Budaj vystartoval v poslední fázi proti mně za peníze Smeru. Vyrobili mu plakáty, které původně měl dostat Milan Ftáčnik. Tím mi Budaj sebral tu část hlasů, která byla rozhodující. Milan Ftáčnik pak byl v letech 2010 až 2014 primátorem Bratislavy. A proti mně hlasovaly i všechny mimovládní organizace, jejichž součástí jsem byla od roku 1993 do roku 1999. Od té doby, když se potkáme, se na sebe nedíváme.

A proč to udělaly?

Vím jen, že po volbách jeden slovenský oligarcha zavolał do mého štábu a řekl jim, že takhle se teď vyhrávají volby a dělá politika. Tento muž také tehdy zveřejnil, kolik kdo dostal. Protože to nemám ověřené, nebudu to šířit, mohu ho jen takhle obecně citovat.

Pokoušel se vás někdo někdy uplatit?

Uplatit ne, ale pokusili se mě donutit násilím na začátku sedmdesátých let ke spolupráci s StB. Zbili mě pod schodištěm ve tmě v domě, kde jsem bydlela. Počkali si na mě po představení asi v půl jedenácté, a i když branka byla zavřená, dostali se do domu. Beze slov mě poválili a tiše do mě kopali. Bylo to tak nenadálé, že jsem ze sebe nevypravila žádný zvuk. Byli to profesionálové, bili mě tak, aby na mně nebylo nic vidět. Vůbec jsem nikomu neviděla do tváře, bylo to, jako kdyby mě přepadli mimozemšťani. A protože jsem nebyla pohmožděná, nemohla jsem to ani ohlásit. Pak se zase objevili asi za tři dny s tím, že musí překontrolovat můj cestovní pas, a odebrali mi ho.

V devadesátých letech, když jste byla v politice, se vás nikdo ne-snažil uplatit?

Ne. Mě ani nikdo nikdy nelákal do komunistické strany. Všichni věděli, že se mnou tyhle hrátky nejde provozovat.

Vy jste tedy prohrála dvoje volby, ale přesto jste se nikdy k politice neotočila zády...

Jak už jsem říkala, prohru v prezidentských volbách jsem předpokládala. Bylo velice těžké jít s plným nasazením do kampaně a ve světlých chvílích si přiznávat, že to neděláte pro sebe, ale pro budoucnost. Ta

druhá prohra mě mrzí, i když moje rodina byla naopak strašně ráda, protože věděla, že bych pracovala denně 24 hodin sedm dní v týdnu.

Proč?

Jako primátorka bych nedovolila zacházet tak benevolentně s městskými pozemky, které se rozprodaly velice nekoncepčně. Bratislava taky nemá dodneška urbanistický plán do roku 2050: kdo si co vymyslí, to se postaví. Není vyřešená vnitřní doprava ve městě, chybí tunel pod Dunajem. Bylo by rovněž potřeba vystavět nové hlavní nádraží atd. atd. Je mi to líto, protože za čtyři roky, kdy vládla v Bratislavě strana SMER, všechny tyto plány zapadly a zmizely. Zapomnělo se na ně. Zbyl nám jenom jeden z nejhnusnějších mostů přes Dunaj, postavený za evropské peníze. Sice ho hezky nasvětili, ale projekt udělat z něj krásný zelený most se sochami, což by byla část unikátního zeleného pásu protínajícího celou Bratislavu, zapadl, stejně jako projekt velkého centrálního parku kolem dvou jezer na Petržalce. Oficiálně mně bylo sděleno, že můj projekt byl příliš ambiciózní.

Ale v parlamentních volbách jste vyhrávala...

Ano, kandidovala jsem vždy za SDKÚ, a ač mě dávali na 24. či 25. místo, vždy mě voliči kroužkováním posunuli na čtvrté či páté místo. Strana s tím sice počítala, ale líp mě nikdy neumístila. Byli roztomilí. V roce 2010 jsem uvažovala o tom, že bych se ucházela po volbách o post ministryně kultury a lépe zabezpečila veřejnoprávní média a jejich nezávislost, což jsem považovala za klíčovou věc, nicméně paní Radičová dala přednost školství, v němž se kromě sociální politiky nejvíc pohybovala. Když to shrnu: v politice jsem něco vyhrála, něco prohrála, ale ty prohry mi nakonec umožnily snáze odejít.

DĚTSTVÍ A STUDENTSKÁ LÉTA

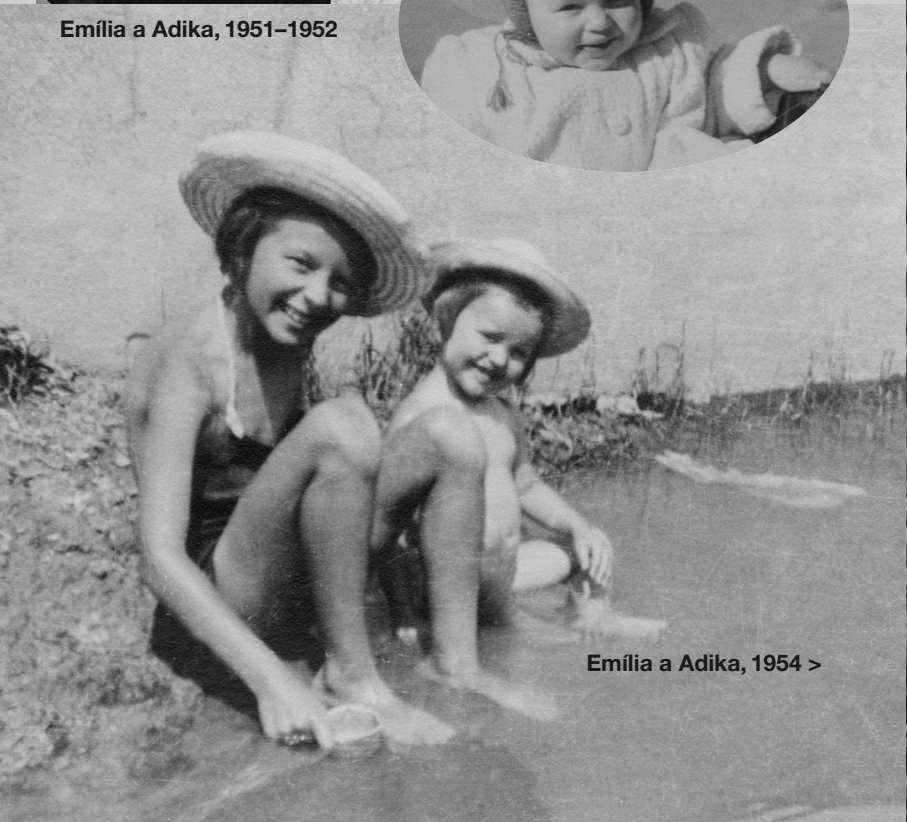

Rodiče Jozef a Hermína, 1941

Adika, 1949

Emília a Adika, 1951–1952

Emília a Adika, 1954 >

Adika, 1953

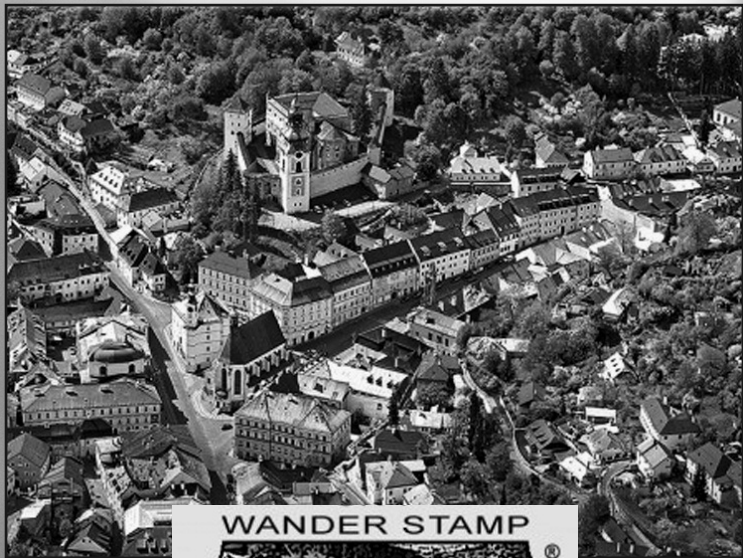

Adika + partner, 1955

Magda, 1967

WANDER STAMP

Banská Štiavnica

Vrátil bych se k první otázce: Které období vašeho života považujete za nejdůležitější?

Určitě dětství, protože to mě nasměrovalo. Musíte si uvědomit, že jsem vyrostla v Banské Štiavnici, což je něco podobného, jako kdybyste vy vyrostli v Kutné Hoře. Nad mou postýlkou byl v kamenu vytesaný rok 1562. To byly první číslice, které jsem viděla.

Co to vročení označovalo?

Rok, kdy byl postaven klášter, ve kterém jsme bydleli a v němž byla později první slovenská Joergesova tiskárna. Štiavnica byla původně starým keltským sídlištěm založeným na místě, kde objevili stříbro a zlato. Později to bylo jedno z nejbohatších královských měst na Slovensku. Kolem města byly hluboké díry, vlastně propadliště, pusté štolý, které připomínaly, že se tam staletí těžilo. I když jsem vyrůstala ve městě, byla jsem obklopena netopýry, kteří přebývali hlavně ve starých štolách. Žili jsme v klášteře, kde se z mého pokoje na záchod muselo jít deset metrů temnou chodbou. Když jsem otevřela dveře, nikdy jsem nevěděla, jestli tam třeba nebude potkan nebo netopýr. Kousek dál byly zazděné schody, které sice ven nevedly, ale byly tam různé komůrky, výklenky a tepaná železná vrata. Ta po celou dobu, kdy jsem tam bydlela, se nikdy neotevřela: dodnes nevím, co za nimi bylo.

To mi připomíná Giuseppe Tomasiho di Lampedusu, který řekl: Nedovedl bych žít v domě, v kterém znám všechny místnosti.

Bála jste se v tom klášteře?

Strašně. Ale zpětně vidím, že mi to neuvěřitelným způsobem rozvíjelo fantazii. Když mě maminka poslala do komory pro vajíčka, byl to zážitek. Avatar je proti tomu nic. Asi proto nesnáším sci-fi, protože

jsem v něm vyrůstala. Takové prostředí, jako předvádí *Pán prstenů*, důvěrně znám – prožila jsem v něm dětství.

Jak se v Banské Štiavnici mluvilo?

Čtyřmi jazyky: německy, maďarsky, velice tvrdým slovenským nářečím, v němž bylo hodně německých slov, a slovensky.

Jak jste mluvili doma?

Doma jsme hovořili podle toho, kdo nás kontroloval.

Kdo vás chodil kontrolovat?

Estébáci, protože moje maminka byla Němka, tedy Švábka, také můj dědeček i babička mluvili švábsky. Babičce, Grossmutter, se v tomto nářečí říkalo grunta. Jak vidíte, je to úplně jiná němčina. Tomu nářečí rozumím, naučila jsem se ho, když jsem babičce musela předčítat v době, kdy už neměla dobrý zrak. Dodnes mohu číst texty psané švabachem. Ve Štiavnici jsem ještě zažila staré babky, které v jedné větě přecházely z jednoho jazyka do druhého a plynně ovládaly tři jazyky. Na tržišti se mluvilo mnoha nářečími, protože tam přicházely selky z okolních dědin a ty mluvily měkce. Můj tatínek byl profesorem slovenského jazyka a literatury, mluvil krásnou slovenštinou a trval na tom, abychom i my se sestrou hovořily řádně, což je těžké, protože spisovná slovenština má zvláštní melodiku, úplně jinou než ostatní slovanské jazyky. Vy všichni vyslovujete v hrdle, ale my vyslovujeme vpředu. Proto nemáme přízvuk, když se naučíme cizí řeč.

To vlastně dokazuje i výslovnost našich jmen: Hvíždala se vyslovuje v hrdle a Vášáryová zcela vepředu... Ale půjdeme dál. Co dělala vaše maminka, byla v domácnosti?

Ne! Maminka byla učitelka, mohla však učit dlouho jen to, co jí povolili. Až v šedesátých letech se vrátila k výuce jazyků a je také spoluautorkou první učebnice němčiny pro základní školy. Dodnes se setkávám s lidmi, kteří na ni vzpomínají, protože je dobře naučila německy.

Ano, ano, sám jsem taky donedávna na Slovensku potkával lidi, kteří vzpomínali na mého vzdáleného strýce Františka Hvižďalu, který v Banské Bystrici před válkou učil latinu a řečtinu a oni u něj maturovali. Slovenských gymnázií tam bylo tak málo, že u něho maturoval kdekdo...

Kromě toho všeho můj tatínek ještě hrál na klavír, maminka na housle. U nás pořád někdo byl. Občas tam s nimi hrála celá cikánská muzika: Farkašovci. Tatínek se naučil místní hornický tvrdý dialekt a ztělesnil postavičku horníka Nácka. V této roli vystupoval na estrádách, tím si přivydělával, protože učitelé vřadycky měli málo peněz. Můj dědeček z otcovy strany se narodil v dnešním Maďarsku, mluvil se mnou jedi-ně maďarsky, zemřel, když mně bylo pět, takže moje maďarština je bídná, ač mám báječný přízvuk. Byl to zvláštní člověk, narodil se svým rodičům hodně pozdě. Jako malého ho poslali k sestřám do Štiavnice, aby tam získal nějaké vzdělání, stal se řezníkem. Byl kalvinista a za ženu si vzal katoličku, v pátek vyžadoval maso, ale manželka ho odmítala poslouchat, tak mu vařila moje maminka. Vyznačoval se i tím, že nebyla-li v poledne polévka akorát, tedy když byla příliš horká nebo příliš studená, vyhazoval ji i s talířem skrz zavřená okna.

Ještě jednou bych se vrátil k první otázce: Proč považujete dětství za to nejdůležitější v životě?

Od malička jsem věděla, že moje maminka byla na Slovensku proskribovaná jako Němka a že její bratr byl v Jáchymově. Z vězení se vrátil,

když mi bylo deset, a vážil asi 45 kilo. Proto antikomunistickou a antitotalitární výchovu jsem měla odjakživa. Můj německý dědeček byl velký masarykovec a Němci mu zaplombovali rádio, aby nemohl poslouchat Londýn. A ta maďarská rodina, to byli zase měšťané, kteří se každou neděli scházeli na zahradě v altánu. A protože moje maminka, když jsem se narodila, musela brzy do práce, měla jsem ještě chůvu. Té bylo padesát, byla nemanželské dítě, které ve dvanácti poslali sloužit do Budapešti. Nikdy pak už neviděla svoji matku. Patřila k nenárokové generaci: nevěděla, že by mohla mít nárok na lásku, na děti, na dovolenou, sloužila věrně a důkladně celý svůj život. Tahle bytost byla se mnou celé dny, chvíli se mnou mluvila slovensky a chvíli maďarsky. Od ní mám velice důkladný životní základ. Do dvanácti let mě naučila všechno potřebné: poklidit, zašít, uvařit, štrikovat. To byla čistá duše, která se starala ještě o autistickou slečnu, ta zase nádherně háčkovala.

Taky jsem měla štěstí, že jsem vyrůstala mezi knihami. Tatínek měl snad pět tisíc knížek, a i když byl strašně přísný – odmítl se nemohlo –, byly dvě věci, které se směly: kdykoliv hrát na klavír a číst cokoliv. To znamená, kdykoliv jsem se zeptala na cokoliv, dostala jsem od tatínka odpověď, jako kdyby mi bylo dvacet, i když mi bylo třeba pět.

Nemohu na to zapomenout. Už tehdy mi vysvětloval, kdo zabil polské důstojníky v Katyni, to se na Slovensku vědělo, ale v Polsku mi nechtěli věřit, že jsme tehdy věděli, že to byli Sověti, a ne Němci. Nebo mi vylíčil, proč je Tito najednou krvavý pes, jak tvrdila propaganda. Tohle já vím od pěti let. Jakmile jsem šla do školy, vysvětloval mi, že to, co je v učebnicích, není pravda. Tím pádem jsem v životě ušetřila hrozně času. Nemusela jsem se složitě dopátrávat pravdy a měnit názory.

To znám, ale měl jsem potíže přesně rozeznat, o čem ve škole mohu mluvit a o čem nesmím. Dodnes si pamatuji na problém, který jsem měl s tím, že jsem připomenul 28. říjen jako den založení Československa v době, kdy se ten den slavil jen jako Den znárodnění....

Já to vyřešila jednoduše, byla jsem pořád nemocná. V pokoji, kde jsem ležela, byla klenba a já si vždycky představovala, že chodím po té klenbě, a ne po zemi. A když jsem se podívala z okna, viděla jsem barokizovanou věž románského hradu z 11. století, v němž visel obrovský zvon, který se Němci snažili za války sundat, aby z něj odlili kanony, ale nepodařilo se jim to. O svátcích zvonil a ten zvláštní hluboký zvuk dodneška slyším. A protože Štiavnica je v údolí, ve středním Slovensku, a okolo jsou tisícimetrové vrchy, zvuk se od nich odrážel a neuvěřitelně krásně se nesl celým městem. Dodnes tam jezdím, máme tam chalupu. Bez toho místa bych nemohla být. Od roku 1993 je součástí kulturního dědictví UNESCO.

A co jste dělala, když jste byla doma...

Hlavně jsem si četla. Naučila jsem se číst rychle. Protože můj tatínek měl na starosti ještě knihovnu ve škole, nosil mi knížky a já dokázala přečíst tři čtyři denně. On mi nevěřil. Zkoušel mě. Nalistoval třeba stranu dvacet, řekl, o co tam jde, a já musela pokračovat. Dodneška čtu velice rychle, diagonálně. A naučila jsem se to sama. Takhle umím číst i v němčině a polštině. V jiných jazycích ne.

Jak se vaše německá maminka dostala do Banské Štiavnice?

Moje maminka Hermína byla ze svých sourozenců nejmladší a velmi krásná, vůbec nebyla podobná ostatním sourozencům. Můj dědeček, který neměl jednu nohu, byl krejčím a zároveň měl obchod, a jak jsem